

Характеризуючи такий загальновизнаний вид юридичних осіб як установа, Є. В. Васьковський підкреслює, що від корпорації вона відрізняється матеріальною базою.

У підручнику із цивільного права Є. В. Васьковським було також розглянуто поняття об'єкта цивільного права. Під об'єктом цивільного права автор розуміє певний предмет, яким володіє, користується та розпоряджується визначена особа. Вчений особливо зосереджує свою увагу на речах як об'єктах цивільного права і класифікує речі за критерієм оборотоздатності, тобто властивістю об'єктів цивільних прав вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої у порядку правонаступництва або спадкування.

Значну увагу науковець приділяє також поділу речей на рухомі та нерухомі. Слід зазначити, що нерухомість характеризується автором дуже традиційно для того часу. До нерухомих речей належить земля, а також усе, що розташоване і нерозривно пов'язане з нею (рослини, будівлі). Євген Володимирович підкреслював значну вартість, незамінність та особливий правовий режим нерухомих речей.

Досить аргументовано та послідовно Є. В. Васьковський поводить аналіз категорії «майно». Автор підкреслює, що в теорії права під майном слід розуміти сукупність усіх майнових прав, що належать даній особі, тобто право власності на речі, право на чужі речі (актив, активне майно), а також зобов'язання (57, с. 23). Автор зазначає, що найбільш поширеною категорією «майно» є серед спадкових та зобов'язальних відносин.

МОКІН І. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри історії держави і права

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В ЕПОХУ НАЦІОНАЛЬНО- ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Усі без винятку елементи правового життя — правові акти, правовідносини, правова система, правова свідомість і культура — виникають, змінюються, формуються і розвиваються під впливом та у зв'язку з певними історичними подіями в житті суспільства. В елементах правової дійсності (правопорядок і правова система) відображаються реальні аспекти правового буття — правові форми діяльності держави закріплюють форми політичного режиму і форми правління, джерела права регулюють суспільне життя в усіх його проявах.

Форма Української держави в добу визвольних змагань 1917–1921 років не була сталою і змінювалася в залежності від того, яка політична сила приходила до влади. Так, Першим універсалом Центральної Ради проголошувалося утворення Української автономної республіки з демократичним державним устроєм, головним носієм влади у якій мав стати обраний шляхом рівних, прямих і таємних виборів парламент. Другим Універсалом скасовувалося положення першого універсалу про поширення автономії в російській частині України. Третім Універсалом Центральна Рада проголосила створення Української Республіки як федеративної складової Російської демократичної республіки. Четвертим Універсалом було проголошено незалежність Української Республіки — парламентської республіки, унітарної держави з демократичним устроєм (Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і прапво України 1917–1920: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1997. — 156 с.).

Гетьманська держава П. П. Скоропадського будувалася на абсолютистських началах. Форма правління в Українській державі тоді варіювалася від військово-кріпосницької до освіченої форми абсолютизму. Українська держава, очолювана Гетьманом П. П. Скоропадським, якнайкраще продемонструвала ефективність та доцільність монархізму в кризових для суспільства умовах. Водночас, за авторитарного режиму гетьманської держави існували деякі ознаки республіканської форми правління, зокрема, відсутність закріпленого законом інституту монархічної династії, формальне обмеження строку повноважень гетьмана тощо.

Внаслідок приходу до влади Директорії було відновлено попередню назву держави — Українська Народна Республіка і республіканську форму державного устрою. Водночас, в період існування Директорії відбувся черговий етап переходу від парламентської до президентсько-парламентської форми державного правління. Фактично ж, за досліджуваний розбудови державності в Україні відбулася еволюція від парламентської до президентської форми правління з виразними рисами авторитаризму.

Закономірностями становлення і розвитку законодавства України періоду 1917–1921 рр. можна визначити певну послідовність (наскільки давали змогу обставини воєнного стану) розвитку правової системи, орієнтація на світовий досвід та пошук оптимальних шляхів реалізації основ державного суверенітету. Суверенне право визнавали і виразно його стверджували всі основні акти різних утворень нової Української держави: універсали, закони й Конституція, ухвалені Українською Центральною Радою, грамоти і закони, проголошені гетьманом П. Скоропадським та декларації, універсали і закони Директорії УНР. Тому можна стверджувати про єдність правової основи відновленої на початку XX ст. Української держави незалежно від її різновиду.

У процесі генезису Української держави змінювалися лише форми влади, політичні режими та способи її розбудови при збереженні прагнення створити незалежну, суверенну, демократичну, багатонаціональну, правову державу.

Здобутком Центральної Ради у галузі законодавчої діяльності можна вважати те, що вона торкнулася багатьох галузей права — від кримінального до міжнародного. Нормативно-правові акти конституційного характеру Української Центральної Ради свідчать про розвиток української державності у напрямку розбудови правової держави з гарантованим захистом прав і свобод усіх її громадян. Негативним фактором, який кардинально вплинув на законодавчу діяльність Центральної Ради, був брак часу та непрофесіоналізм. Водночас, законодавча діяльність Центральної Ради стала фундаментом законодавства доби Гетьманату і Директорії.

Активно відбувається законодавчий процес в Українській Державі періоду правління гетьмана П. Скоропадського. До позитивного добробку уряду Української Держави періоду Гетьманату варто віднести те, що з перших днів було розпочато створення правових основ її функціонування.

Огляд законодавства, ухвалений Директорією, свідчить про його ретельне розроблення. В ньому враховані позитивні якості законодавства і судової практики Української Центральної Ради, Гетьманату, законодавчих і судових органів інших державних структур. Водночас сформульовано низку норм, що свідчать про дотримання демократичних основ судочинства, проведення в життя принципу законності, зміцнення правопорядку в Україні, незважаючи на умови воєнного часу, коли поширювалися різного роду політичні конфлікти і відверта збройна боротьба за владу та потенційні багатства країни.

Таким чином, українська державницька думка в добу визвольних змагань 197–1921 рр. сягнула ідеї, що для обстоювання шойно здобутої незалежності потрібна сильна персональна, національно орієнтована влада харизматичного лідера. Незважаючи на значний недолік такої форми правління — низьку здатність протистояти загрозі нацизму — ідея концентрації влади в руках харизматичного (нетоталітарного) лідера була закономірним наслідком пошуків відповіді на виклик часу українською політичною елітою. Характерною рисою системи законодавства досліджуваного періоду було те, що багато з прийнятих Українською Центральною Радою, урядом П. Скоропадського та Директорії нормативно-правових актів не діяли у зв'язку зі зміною влади та складною політичною і воєнною ситуацією. Однак втілені в них політико-правові ідеї могли стати основою розвитку всіх галузей права у сприятливіших умовах.